

Katarzyna Herzberg
Jeleniogórskie Centrum Informacji i Edukacji Regionalnej
Książnica Karkonoska

Przestrzeń transgraniczna — przestrzeń inicjatyw. Od spotkania do projektu. O nowym projekcie Książnicy Karkonoskiej w Jeleniej Górze słów kilka

Streszczenie: Autorka prezentuje, realizowany przez Jeleniogórskie Centrum Informacji i Edukacji Regionalnej Książnica Karkonoska w Jeleniej Górze, projekt e-Pogranicze, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Przedstawia główne założenia, cel, wynikające korzyści, informuje o stanie realizacji. Podkreśla znaczenie projektu dla udokumentowania historii i teraźniejszości pogranicza polsko-niemieckiego, wskazuje możliwości powiększenia zasobów Jeleniogórskiej Biblioteki Cyfrowej. Zwraca uwagę na genezę przedsięwzięcia jako efekt międzynarodowej współpracy bibliotekarzy.

Słowa kluczowe: biblioteki publiczne, euroregiony, Euroregion Nysa, współpraca międzynarodowa bibliotek, współpraca regionalna bibliotek, działalność regionalna, programy ramowe Unii Europejskiej

Tempora mutantur et nos mutamur in illis¹

W zasadzie można się pokusić o stwierdzenie, że Owidiusz, wypowiadając swoją słynną sentencję, miał na myśli dzisiejsze biblioteki. Zaczniemy od truizmu: biblioteki to już od dawna nie tylko miejsca wymiany książek, przeglądania prasy, wypożyczania płyt itd. Działające od kilku lat projekty i programy zmieniają dobrze znaną przestrzeń — jak ktoś już to trafnie nazwał — w multimedialne centra kultury. A jednak...

Jak wynika z raportu zatytułowanego *Po co Polakom biblioteki?* — przygotowanego przez Pracownię Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” na zlecenie Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego — biblioteka jest postrzegana jako *naturalne miejsce społeczne*, które coraz częściej pełni funkcję *trzeciego miejsca*², czyli miejsca spotkań, łącząc w sobie przestrzeń prywatną i publiczną². Podobną opinię przytacza Izabela Szymańska w artykule *Pożycz książkę od sąsiada*, opowiadającym o powstaniu na warszawskiej Pradze pierwszej Biblioteki Sąsiedzkiej:

Zapytano użytkowników zmodernizowanych bibliotek, co dla nich jest najważniejsze, zdecydowana większość podkreśla, że spotkania z ciekawymi ludźmi, tymi, którzy

---

¹ *Czasy się zmieniają, a my zmieniamy się wraz z nimi.* Powiedzenie łac. przypisywane władcy Franków — Lotariuszowi I. Zdarza się, iż jako autor podawany jest Owidiusz, który podobną myśl wyraził w swym niedokończonym dziele „Kalendarz”: *tempora labuntur tacitisque senescimus annis — czas upływa, a my starzejemy się wraz z cicho upływającymi latami* (przyp. red. na podst.: KOPALIŃSKI S. *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem.* Warszawa : Wiedza Powszechna, 1994, s. 506).

² *Po co Polakom biblioteki?: raport po trzech latach działania Programu Rozwoju Bibliotek* [on-line]. [Warszawa] : Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” na zlecenie FRSI, 2012. [Dostęp 28.02.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/B9gNV>.

w nich pracują, i tymi, którzy do nich przychodzą³. I dalej: Założenie, które leżało u początków bibliotek, w których oprócz księgozbioru zawsze jest ktoś, kto potrafił pokierować czytelnikiem, dobierać książki dla niego, ciągle okazuje się najważniejsze⁴.

Dla bibliotekarzy to nic nowego — podążają tym tropem od dawna. Sami też zaczęli traktować swoje miejsca pracy jako przestrzeń spotkania zawodowego, w której rodzą się nowe pomysły, powstają kolejne inicjatywy, nabierają realnych kształtów wcześniej nierealizowane plany. Z tej perspektywy można przyjrzeć się aktywności Książnicy Karkonoskiej na pograniczu polsko-czesko-niemieckim.

Jako pierwsi spotkali się samorządowcy. W 1991 r. zostaje formalnie utworzony Euroregion Nysa — pierwsza w Europie Środkowej zinstytucjonalizowana forma współpracy transgranicznej. Bibliotekarze nie zwlekali. W zasadzie od 1993 r. można mówić o przygranicznej współpracy bibliotecznej, bo wtedy zostały nawiązane oficjalne kontakty Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Jeleniej Górze (poprzednia nazwa Książnicy Karkonoskiej) z Państwowym Ośrodkiem Doradztwa Metodycznego dla Bibliotek (Staatliche Fachstelle Für Öffentliche Bibliotheken) w Dreźnie. W 1995 r. dołącza Wojewódzka Biblioteka Naukowa w Libercu (Krajská vědecká knihovna v Libercu) i kolejne umowy biblioteczne mają już charakter trójstronny.

Od tamtej pory wiele się wydarzyło. Ogłoszony został Międzynarodowy Konkurs Plastyczny „Krakonoš — Růbezahl — Rzepiór: Duch Karkonoszy”, a jego kolejne edycje cieszą się coraz większą popularnością.

Il. 1. Wystawa prac z IV konkursu plastycznego „Karkonoš – Růbezahl – Rzepiór: Duch Karkonoszy” pod patronatem Euroregionu Nysa. [on-line]. 2005 [Dostęp 28.02.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://biblioteka.jelenia-gora.pl/index.php?op=4&go=3>.

Co jakiś czas odbywają się konferencje i kongresy bibliotekarzy, zwieńczone tematycznym wydawnictwem. Zostaje zapoczątkowana transgraniczna działalność wystawiennicza. W 2003 r. powstaje Grupa Robocza „Biblioteki” Euroregionu Nysa, a każde kolejne spotkanie jest okazją do wymiany doświadczeń, omówienia najistotniejszych problemów, ale przede wszystkim inspiracją do kolejnych działań.

³ SZYMAŃSKA I. Pożycz książkę od sąsiada. W: *Gazeta Wyborcza.pl* [on-line]. 23.01.2013 [Dostęp 28.02.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/rnfgp>.

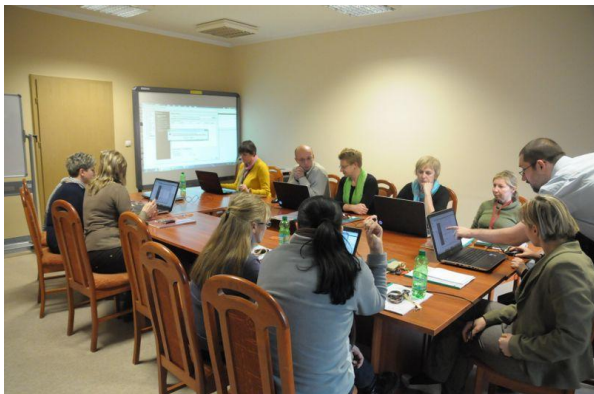
⁴ Tamże.

I tak w marcu 2012 r. na spotkaniu partnerskim Grupy Ekspertów EUREX Biblioteki został doprecyzowany projekt, który teraz jest realizowany pod nazwą e-Pogranicze. Wspólne polsko-niemieckie przedsięwzięcie (odpowiednio partnerami są Jeleniogórskie Centrum Informacji i Edukacji Regionalnej Książnica Karkonoska w Jeleniej Górze — lider projektu oraz Kultur- und Weiterbildungsgesellschaft mbH z siedzibą w Löbau) współfinansowane jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska-Saksonia 2007–2013 oraz ze środków własnych i budżetu Jeleniej Góry.

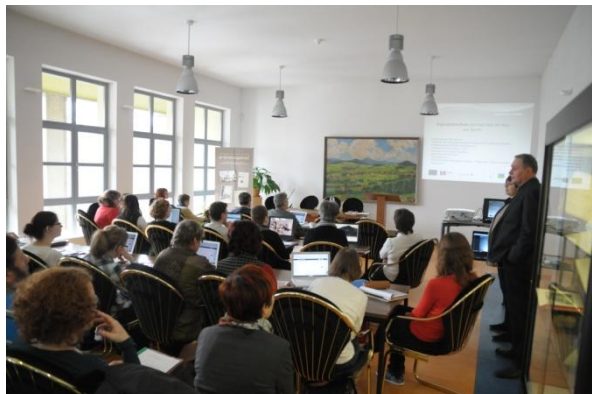

II. 2. Wirtualna Biblioteka e-Pogranicze [on-line]. [Dostęp 28.02.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://biblioteka.jelenia-gora.pl/epogranicze/pl/publikacje>.

Celem projektu jest wzbogacenie istniejącej od 2006 r. Jeleniogórskiej Biblioteki Cyfrowej o nowe elektroniczne dokumenty, będące pamięcią regionu, w wyodrębnionej kolekcji e-Pogranicze. Zdigitalizowanych zostanie 750 wybranych publikacji z zasobów własnych współpracujących instytucji kultury, ale przede wszystkim, projekt stwarza niepowtarzalną okazję dotarcia do cennych zbiorów partnera niemieckiego i udostępnienia ich szerszej społeczności.

II. 3. Grupa bibliotekarzy na szkoleniu w Jeleniej Górze (2012).

II. 4. Szkolenie dla bibliotekarzy w Zittau (2013).

Źródło: Jeleniogórskie Centrum Informacji i Edukacji Regionalnej
Książnica Karkonoska

W ramach Jeleniogórskiej Biblioteki Cyfrowej tworzony jest *Słownik biograficzny ziemi jeleniogórskiej*, zawierający biogramy osób ważnych i istotnych dla wspólnej historii i teraźniejszości ziem przygranicznych. Partnerzy projektu zauważyli potrzebę rozszerzenia słownika o nowe hasła i dzięki temu, w niedługim czasie, zostaną przybliżone sylwetki kolejnych osób zasłużonych dla pogranicza — projekt zakłada opracowanie dwudziestu biogramów w dwóch wersjach językowych.

Bareja Stanisław
ur. 05.12.1929, Warszawa
zm. 14.06.1987, Essen (Niemcy)

Reżyser filmowy

W latach 1947-49 mieszkał w Jeleniej Górze, gdzie jego ojciec do 1948 prowadził zakład wędliniarski, a potem pracował w Państwowych Zakładach Przemysłu Mięsnego. Przyszły reżyser w Jeleniej Górze zaczął prowadzić dziennik, z którego korzystał w przyszłej twórczości; zdał maturę w Państwowym Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącym im. Żeromskiego w 1949. W 1954 ukończył reżyserię w PWSP i zaczął pracować jako asystent reżysera. Często występował jako aktor w rolach epizodycznych. Specjalista od komedii, uwielbiany przez widzów, znienawidzony przez władzę i krytyków. Początkowo realizował dość schematyczne komedie muzyczne i obyczajowe; od początku lat 70-tych, dzięki współpracy z Jackiem Fiedorowiczem i Stanisławem Tymem coraz drapieżniej (i śmieszniej) opisywał absurdalny świat socjalizmu i ludzką małość. Zaangażowany w działalność opozycyjną, służył jej czynnie (własnym „maluchem” przywoził do kraju nielegalną drukarnię) i swoimi filmami. Ciężko odchorowywał walki z cenzurą, która bezdłoniście cięła najlepsze sceny i gagi – ale to, co zostało, wystarczyło, by po śmierci uzyskać status twórcy kultowego. Do Jeleniej Góry nawizywał w swoich filmach: w dialogach z „Misia” („Kamień tobie przywożem z Jeleniej Góry” mówi tytułowy bohater do właściciela sklepu mięsnego w Londynie, poprawiając się zaraz – „Oczywiście, z Jasnej Góry”). W początku lat 70-tych napisał z Jackiem Fiedorowiczem scenariusz komedii szpiegowskiej „Trójka do bicia”, której akcja miała rozgrywać się wokół Jeleniej Góry – do realizacji filmu jednak nie doszło.

Filmy:

- 1958: Trochę słońca [kr. m.];
- 1960: Mgł swojej zony;
- 1961: Dotknięcie nocy;
- 1963: Zona dla Australijczyka;
- 1965: Kapitan Soma na tropie;
- 1966: Malżeństwo z rozsądku;
- 1968: Przyszoda z piosenką;
- 1970: Zaba w śmietanie [nieuk.];
- 1972: Poszukawany, poszukiwana;
- 1974: Nie ma róży bez ognia;
- 1975: Niespotkanie spokojny człowiek [tv];
- 1976: Brunet wieczorową porą;
- 1978: Co mi zrobisz, jak mnie złapiesz;
- 1980: Miś;
- 1981/83: Alternatywy 4 [tv serial];
- 1986: Zmieniony [tv serial];

Tytuły odcinków:

- [tv odc. „Upórnię morderca”];
- „Trzecia ręka”;
- „Termos”;
- „Szamizysta”;
- „Śpiący nie kłamie”;
- „Numer 2968”;
- „Głupowa figurka”;
- „Cichy pokoiak”;

Dzisiaj jego filmy mają status kultowych, w Jeleniej Górze doczekał się nawet festiwalu filmów komediowych swojego imienia. A przecież przez całe życie zmagał się z niechęcią władzy, krytyki i innych filmowców, patrzących z góry (choć i z zawiścią) na sukcesy kasowe „Malżeństwa z rozsądku” czy „Misia”

Stanisław Bareja – kronikarz

Syn warszawskiego rzeźnika zaraz po wojnie tułał się krótko po Polsce, zanim wyładował w łódzkiej szkole filmowej. Charakter miał chyba dość twardy, bo jako jeden z nielicznych na studiach nie był nigdy członkiem Związku Młodzieży Polskiej. Większość członków tej organizacji funkcjonowała tam dla świętego spokoju uważając, że przynależność do ZMP jest swoistym rytuałem, który należy wypełniać, by nie wyłamać się z szeregu, z tłumy. Bareja miał w sobie siłę i odwagę, by

II. 5. Bareja Stanisław. W: *Słownik biograficzny ziemi jeleniogórskiej [on-line]*. [Dostęp 28.02.2013].
Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/Ud9G8>.

Wymienione działania nie wyczerpują wszystkich zadań projektu — przewidziane są również cykliczne szkolenia dla pracowników partnerskich bibliotek, a także młodzieży, studentów i zainteresowanych osób z regionu, głównie w zakresie korzystania z zasobów wirtualnej biblioteki e-Pogranicze, obsługi interfejsu czytelnika oprogramowania dLibra oraz procesu tworzenia, doboru dokumentów i publikacji w bibliotekach cyfrowych.

Oprócz pożytku dla mieszkańców pogranicza, którzy stanowią grupę docelową podjętych prac, projekt przyniesie wymierne korzyści obu instytucjom, dla których zostanie zakupiony nowoczesny sprzęt i oprogramowanie niezbędne w procesie tworzenia elektronicznych bibliotek. Ponadto partner niemiecki ma możliwość stworzenia własnego zespołu do digitalizacji zbiorów na bazie doświadczeń Książnicy Karkonoskiej. Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2012–2014. W grudniu 2012 r. w Książnicy Karkonoskiej odbyła się konferencja inauguracyjna. Zaproszeni prelegenci wprowadzili słuchaczy w trudną i skomplikowaną historię polsko-niemieckiego pogranicza, w problematykę digitalizacji zbiorów historycznych, a przede wszystkim w założenia projektu i podjęte działania partnerskie.

Il. 6. Konferencja inauguracyjna projektu e-Pogranicze [on-line]. [Dostęp 28.02.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/s12qH>.

Nieprzerwanie trwają prace nad ucyfrowieniem wybranych dokumentów. Dobiegają końca czynności mające na celu wyłonienie najlepszych autorów, zadaniem których będzie opracowanie biogramów zaproponowanych przez obie strony projektu. I wszystko wskazuje na to, że od czerwca 2014 r., dzięki spotkaniom i wzajemnej współpracy, będziemy mogli korzystać ze wspólnych zasobów bibliotecznych dotyczących pogranicza, zebranych w wirtualnej przestrzeni. A osoby zainteresowane historią regionu otrzymają do dyspozycji szeroki wachlarz publikacji tematycznych, udostępnionych w postaci cyfrowej. Podsumowanie podjętych działań nastąpi na konferencji kończącej projekt w czerwcu 2014 r.

Wspomniany na wstępie raport potwierdza, iż biblioteki to dla czytelników również miejsce pracy z komputerem, korzystania z Internetu z jednej strony, z drugiej —

miejsce poszukiwań, rozwijania hobby i fascynacji. O rosnącym zainteresowaniu lokalną historią napisano już wiele. Pasjonatów i znawców tej dziedziny przybywa. I dobrze. Projekt e-Pogranicze łączy w sobie tradycję i nowoczesność — elementy, zdawałoby się, na pozór sprzeczne, a jednocześnie obejmuje to, co charakteryzuje współczesnego czytelnika — ciekawość ludzi, którzy kształtowali jego najbliższe otoczenie, zamiłowanie do miejsc pamięci, archiwalnych dokumentów, a wszystko to podane w nowoczesnej, elektronicznej formie.

Idea projektu nigdy nie ujrzałaby światła dziennego, gdyby nie spotkania bibliotekarzy, ich wspólne działania, otwarcie się na zmiany i innowacyjność, które pozwalają spojrzeć na bibliotekę z różnych punktów widzenia.

Bibliografia:

1. *Po co Polakom biblioteki? : raport po trzech latach działania Programu Rozwoju Bibliotek* [on-line]. [Warszawa] : Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” na zlecenie FRIS, 2012. [Dostęp 28.02.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/B9gNV>.
2. SZYMAŃSKA I. Pożycz książkę od sąsiada. W: *Gazeta Wyborcza.pl* [on-line]. 23.01.2013 [Dostęp 28.02.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/rnfgp>.

Materiał ilustracyjny:

1. Bareja Stanisław. W: *Słownik biograficzny ziemi jeleniogórskiej* [on-line]. [Dostęp 28.02.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/Ud9G8>.
2. *Biblioteka e-Pogranicze* [on-line]. [Dostęp 28.02.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://biblioteka.jelenia-gora.pl/epogranicze/pl/publikacje>.
3. *Wystawa prac z IV konkursu plastycznego „Krakonoś – Růbezah! – Rzepiór: Duch Karkonoszy” pod patronatem Euroregionu Nysa* [on-line]. 2005 [Dostęp 28.02.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://biblioteka.jelenia-gora.pl/index.php?op=4&go=3>.
4. *Konferencja inauguracyjna projektu e-Pogranicze* [on-line]. [Dostęp 28.02.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/s12qH>.
5. *Grupa bibliotekarzy na szkoleniu w Jeleniej Górze (2012)*.
6. *Szkolenie dla bibliotekarzy w Zittau (2013)*.

Herzberg, K. Przestrzeń transgraniczna — przestrzeń inicjatyw. Od spotkania do projektu. O nowym projekcie Książnicy Karkonoskiej w Jeleniej Górze słów kilka. W: *Biuletyn EBIB* [online] 2013, nr 3 (139), *Akcje bibliotek*. [Dostęp: 20.04.2013] Dostępny w World Wide Web: http://www.nowyebib.info/images/stories/numery/139/139_herzberg.pdf. ISSN 1507-7187.